

Міністерство освіти і науки України
Державний університет інфраструктури та технологій
Київський інститут залізничного транспорту
Факультет «Управління залізничним транспортом»
Кафедра «Філософія та історія науки і техніки»

Затверджую

Завідувач кафедри ФІНТ
Віра ГАМАЛІЯ
Протокол №1 від «30» серпня 2022 р.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Викладач	Кандидат філософських наук, доцент СПИС Ольга Анатоліївна
E-mail	olgaspys@gmail.com
Навчальна дисципліна	Філософія
Офіційна назва освітньої програми	Екологія транспортної інфраструктури
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	10 «Природничі науки»
Спеціальність	101 «Екологія»
Обсяг дисципліни в кредитах ECTS	4
Статус дисципліни (обов'язкова, вибіркова)	Цикл дисциплін професійної підготовки, обов'язкова
Мета вивчення дисципліни	Метою вивчення дисципліни є формування у студентів-екологів принципів філософського осмислення світу за допомогою базових філософських категорій, формування філософськи обґрунтованого світогляду.
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, які характеризуються комплексністю і невизначеністю умов, у сфері екології або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів соціальних, поведінкових та гуманітарних наук.
Загальні компетентності	Загальні компетенції ЗК01. Знання та розуміння предметної галузі та професійної діяльності. ЗК03. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації. ЗК13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння
Загальні компетентності	історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та

	форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
Фахові компетентності	ФК1. Знання та розуміння теоретичних основ екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування. ФК2. Здатність до критичного осмислення основних теорій, методів та принципів природничих наук. ФК3. Розуміння основних теоретичних положень, концепцій та принципів математичних та соціально-економічних наук.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ

Модуль 1

Філософія як соціокультурний феномен. Історія філософії.

Тема 1. Філософія як наука. Предмет та завдання філософії.

План теми:

1. Філософія як форма свідомості і світогляду.
2. Історичні типи світогляду: міфологія, релігія.
3. Предмет філософії.
4. Структура і функції філософії. Співвідношення філософії, науки і релігії.

Філософія як «любов до мудрості». Різноманітність уявлень про мудрість. Початкове значення слова “філософ” та “філософія”. Давні уявлення про призначення філософії.

Філософія як теоретично сформульований світогляд. Відношення «людина – світ» як предмет філософії.

Світогляд як сукупність поглядів на світ, ідеалів, переконань та цінностей. Структура світогляду. Світовідчуття, світосприйняття, світорозуміння. Повсякденний та теоретичний світогляд. Ключові світоглядні питання. Специфіка світоглядних питань. Історичні типи світогляду: міфологія, релігія, філософія, наука та їх взаємозв'язок.

Філософія як вчення про найбільш загальні закони буття, пізнання та мислення. Орієнтація філософії на створення універсальної картини світу. Ключові проблеми філософії та основні розділи філософського знання.

Функції філософії. Специфіка філософського знання. Філософія в сучасному світі.

Місце історії філософії в системі філософського знання. Ключові поняття історико-філософського процесу: філософське вчення, філософська школа, філософська течія, філософський напрямок.

Література: 1, 2, 3, 4, 5.

Ключові слова: світогляд, світовідчуття, світосприйняття, світорозуміння, релігія, віра, знання, міф, міфологія, філософія, цінності, переконання, людина, рефлексія, методологія, матеріалізм, ідеалізм, діалектика, метафізика

Тема 2. Антична філософія

План теми:

1. Умови виникнення, особливості та етапи розвитку античної філософії.
2. Розвиток ідей у натурфілософських школах Стародавньої Греції (мілетська, піфагорійська школа, Геракліт, елейці, античний атомізм).
3. Філософські ідеї періоду «високої класики».
4. Елліністичний період античної філософії.

Антична філософія. Основні етапи розвитку античної філософії та її особливості. Умови, що сприяли появленню феномену античної філософії.

Зародження античної філософії. Пошуки початку світу. Мілетська школа: Фалес, Анаксимандр, Анаксимен. Вчення Геракліта та зародження стихійної діалектики. Піфагор та піфагорійці. Внесок елейської школи в розвиток античної філософії. Атомістичний матеріалізм античності: Демокріт та Епікур.

Висока класика. Позиція софістів. Філософська діяльність Сократа. Поворот до людини. Об'єктивний ідеалізм Платона. Ідеї як основи буття. Концепція ідеальної держави Платона. Філософія Арістотеля. Вчення про матерію і форму. Полеміка з Платоном.

Філософія елінізму. Епікуреїзм, скептицизм, стоїцизм, неоплатонізм.

Давньоримська філософія. Вчення Тіта Лукреція Кара та Цицерона.

Література: 1, 3, 4, 5.

Ключові слова: міф, натурфілософія, космос, діалектика, метафізика, логос, апейрон, атом, ейдос, софістика, майєвтика, логіка, елінізм, еkleктицизм, стоїцизм, неоплатонізм.

Тема 3. Філософія доби Середньовіччя

План теми:

1. Основні риси та етапи розвитку середньовічної філософії. Християнство як світоглядна основа середньовічної філософії.
2. Патристика. Вчення Аврелія Августина.
3. Схоластика. Вчення Томи Аквінського.
4. Пізня схоластика (Роджер Бекон, Дунс Скотт, Вільям Оккам).

Особливості розвитку філософії середньовіччя: домінування християнства. Головні ідеї середньовічної філософії: теоцентризм, монотеїзм, ідея боголюдини, креаціонізм, провіденціалізм, ідеї заповідей, первородного гріха та воскресіння душі. Одкровення і віра. Співвідношення філософії і теології. Середньовічне розуміння природи і загальної картини світу. Специфіка середньовічної науки. Людина в середньовічній філософії, трактування її духу, душі і тіла. Аскетизм як середньовічний моральний ідеал.

Патристика та схоластика як провідні напрямки розвитку філософії середніх віків. Східна патристика: Філон, Григорій Богослов, Іоанн Златоуст, Афанасій Олександрійський. Західна патристика: Августин Аврелій, Амвросій Медіоланський та ін. Схоластика. Філософські та теологічні погляди Фоми Аквінського. Проблема співвідношення віри і знання, цінностей земного життя та християнського милосердя. Номіналізм та реалізм про природу загальних понять. У. Оккам і теорія «подвійної істини».

Література: 1, 2, 3, 6, 7.

Ключові слова: теоцентризм, апологетика, патристика, схоластика, теологія, віра, знання, універсалії, номіналізм, реалізм, концептуалізм, трансцендентне, томізм.

Тема 4. Філософія доби Відродження

План теми.

1. Загальна характеристика епохи.
2. Діалектика епохи Відродження.
3. Натурфілософія епохи Відродження.
4. Реформація та її ідеї.

Значення терміну «Відродження». Відродження – особливий період в житті Західної Європи. Антропоцентричний характер філософії Відродження.

Гуманізм і проблема людської індивідуальності. Людина як творець власної природи долі. Особливості італійського гуманізму. Ф. Петрарка, К. Салютаті, Л. Валла. Вільнодумство і скептицизм гуманістів Відродження, критика релігійного догматизму й аскетизму.

Натурфілософія Відродження. Картина світу в епоху Відродження. Пантеїзм. Ідеї геліоцентризму і нескінченності Всесвіту. М. Кузанський, Д. Бруно, Л. Да Вінчі.

Політична філософія Відродження. Н. Макіавеллі. Виникнення утопізму: Т. Мор, Т. Кампанелла.

Література: 1, 2, 3, 5, 6.

Ключові слова: антропоцентризм, пантеїзм, гуманізм, натурфілософія, геліоцентризм, «макіавеллізм», скептицизм, Реформація, Контрреформація.

Тема 5. Філософія Нового часу і Просвітництва

План теми:

1. Загальна характеристика філософії Нового часу.

2. Емпіризм як напрямок філософії Нового часу.

3. Раціоналізм як науковий підхід.

4. Французький матеріалізм XVIII ст.: П. Гольбах, Ж. Ламетрі, К. Гельвецій, Д. Дідро.

Наукова революція XVII ст. І її вплив на розвиток філософії. Початок формування філософського мислення Нового часу. Ф. Бекон. Вчення про метод.

Раціоналізм в європейській філософії. Р. Декарт. Принцип сумніву та інтелектуальна інтуїція. Метод дедукції. Розподіл дійсності на суб'єкт та об'єкт. Проблема субстанції. Б. Спіноза. Вчення про єдину субстанцію. Г. Лейбніц. Вчення про монади. Питання гармонії.

Сенсуалізм в філософії Нового часу. Д. Локк. Первинність чуттєвого пізнання. Вчення про первинні та другорядні якості. Д. Берклі. Заперечення об'єктивного існування зовнішнього світу. Д. Юм. Агностицизм. Вчення про досвід.

Філософія Просвітництва. Віра в безмежні можливості людського розуму. Ж.Ж. Руссо, Д. Дідро, Ф. Вольтер. Французький матеріалізм XVIII ст.: природа, суспільство, людина. Механіцизм (Ж. Ламетрі, К. Гельвецій, П. Гольбах).

Література: 1, 2, 5, 6, 8.

Ключові слова: метод, система, емпіризм, раціоналізм, індукція, дедукція, сенсуалізм, модуси, монада, механіцизм, енциклопедисти, конституційна монархія, соціальна утопія, Просвітництво.

Тема 6. Німецька класична філософія

План теми:

1. Загальна характеристика епохи і німецької класичної філософії. 2. Теорія пізнання та етика І.Канта.

3. Філософська система Г. Гегеля.

4. Антропологічний матеріалізм Л. Фейєрбаха.

5. Марксистська філософія.

Основні риси розвитку філософської думки в Німеччині в кінці XVIII – першій половині XIX ст. Активно-діяльне розуміння людини в німецькому ідеалізмі.

І. Кант – засновник німецької класичної філософії. Переворот в гносеології, що здійснив Кант. «Речі в собі». Агностицизм. Критика можливостей розуму. Априорні форми чуттєвості.

Суб'єктивний ідеалізм Й. Фіхте. Концепція «Я» в філософії Фіхте. Об'єктивний ідеалізм Ф. Шеллінга. Вчення про тотожність суб'єкта та об'єкта. Інтелектуальна інтуїція.

Система та метод Гегеля. Гегель про закономірності становлення, історії, культури, людини. Тотожність буття і мислення. Протиріччя діалектичного методу та ідеалістичної системи філософа. Антропологічний матеріалізм Л. Фейєрбаха. Критика системи Гегеля. Натуралізм. Нове осмислення поняття суб'єкта.

Діалектичний матеріалізм К. Маркса та Ф. Енгельса. Матеріалістичне розуміння історії. Проблема людини в філософії марксизму. Практика як критерій істини. Значення марксистської філософії та вплив марксизму на долі людей.

Література: 1, 2, 3, 7, 8.

Ключові слова: апріорі, апостеріорі, діалектичний метод, закони діалектики, категорії діалектики, суб'єктивний дух, об'єктивний дух, абсолютний дух, громадянське суспільство, антропологічний матеріалізм, відчуження.

Тема 7. Сучасна західна філософія

План теми:

1. Соціокультурні передумови формування західної філософії сер.ХІХ-ХХ ст.
2. Основні напрямки західної неklasичної філософії:
  - а) позитивізм: його сутність та історичні форми; б) основні течії ірраціоналістичної філософії: «філософія життя»; екзистенціалізм; в) релігійна філософія.
3. Філософія постмодерну.

Література: 1, 3, 6, 7, 8.

Ключові слова: воля до життя, воля до влади, принцип верифікації та фальсифікації, психоаналіз, підсвідоме, позитивізм, неопозитивізм, неофрейдизм, екзистенція, екзистенціалізм, філософська антропологія, персоналізм, герменевтика, прагматизм, структуралізм, неотомізм, постмодернізм.

Тема 8. Філософська думка в Україні

План теми:

1. Традиції й особливості розвитку філософії в Україні.
2. Філософські погляди Г. Сковороди.
3. «Філософія серця» П. Юркевича.
4. Некласичний період в розвитку вітчизняної філософії.

Зародження філософських ідей в Київській Русі. Гуманістичні та реформаційні ідеї у філософській думці України. Філософія доби бароко: роль Києво-Могилянської академії в розвитку української філософії та культури. Філософсько-етичні погляди Г. Сковороди. Соціально-філософські погляди представників Кирило-Мефодіївського товариства (М. Костомаров, П. Куліш, Т. Шевченко). Соціально-філософські погляди М. Драгоманова, І. Франка, Лесі Українки. Сучасна українська філософія. Місце філософії у відродженні духовної культури українського народу.

Література: 2, 4, 5, 6, 7.

Ключові слова: мікрокосмос, макрокосмос, національний дух, національна ідея, ноосфера, самопізнання, символічний світ, споріднена праця, філософія серця.

Модуль II.

Теорія філософії

Тема 9. Проблема буття і її філософський сенс

План теми

1. Категорія буття: її зміст і специфіка
2. Основні форми буття і їхній зміст
3. Єдність матерії, руху, простору, часу

Розглядається буття і небуття, буття і суще, буття і субстанція, буття і реальність. Основні онтологічні категорії: єдине і багатоманітне, ціле і частина, зміст і форма, одиничне і загальне, можливість і дійсність. Світ як сукупна реальність.

Багатомірність буття: природні, соціальні, духовні форми. Буття природи, його матеріальність, цілісність, детермінованість, просторово-часова організація. Простір і час. Рух як загальний спосіб існування світу.

Матерія як філософська категорія. Еволюційні процеси у Всесвіті, саморозвиток матерії, прогресивні і регресивні лінії еволюції. Життя як земний і космічний феномен, його сутність, походження, розмаїтість. Концепція ноосфери.

Література: 1, 2, 4, 5, 6.

Ключові слова: : онтологія, буття, небуття, суще, несуще, матерія, рух, розвиток, простір, час, форма, субстанція, плуралізм, дуалізм, монізм, форми руху.

Тема 10. Проблема свідомості у філософії

План теми

1. Філософські концепції свідомості.
2. Характерні ознаки свідомості.
3. Свідомість в структурі психіки.

Проблема свідомості у філософії. Співвідношення матеріального та ідеального. Свідомість як реальність ідеального. Свідомість як суб'єктивна реальність.

Свідомість і дух. Душа, дух, духовність. Свідомість в структурі людської життєдіяльності. Свідомість як гносеологічний, онтологічний та соціологічний феномен.

Проблема виникнення свідомості: історичний і індивідуально-буттєвий аспекти. Біологічні і соціальні передумови виникнення свідомості з точки зору суспільної науки і філософії. Свідомість і самосвідомість в раціоналістичному і ірраціоналістичному тлумаченні.

Свідомість і рефлексія. Структура свідомості: емоції, відчуття, сприйняття, почуття, мислення, воля, пам'ять. Образне і понятійне мислення. Інтуїція, уява, творчість. Мислення і мова. Мовний символізм. Свідомість і інтелект. Суспільна свідомість і колективний інтелект. Проблема штучного інтелекту.

Свідомість у структурі психіки: сфера чуттєвих образів, логіко-понятійна, емоційна та ціннісна.

Література: 1, 3, 4, 5, 6.

Ключові слова: свідомість, рефлексія, індивідуальна свідомість, несвідоме, підсвідомість, потреби, мотиви, інтереси, суспільна свідомість, суспільна психологія, ідеологія.

Тема 11. Теорія діалектики

План теми:

1. Філософське визначення діалектики. Основні історичні форми діалектики.
2. Закони діалектики.
3. Категорії діалектики. Основні принципи діалектики.
4. Альтернативи діалектики.

Філософське визначення діалектики. Основні історичні форми діалектики. Поняття закону. Загальні закони розвитку. Закон єдності і боротьби протилежностей. Закон взаємного переходу кількісних змін у якісні. Закон заперечення заперечення. Категорії діалектики. Основні принципи діалекти. Сутність і явище. Форма і зміст. Причина і наслідок. Необхідність і випадковість. Можливість і дійсність. Одиначне, особливе і загальне. Альтернативи діалектики. Діалектика і метафізика. Софістика і еклектика.

Література: 1, 2, 3, 5, 6.

Ключові слова: діалектика, дійсність, закон, заперечення, зміст, категорія, можливість, наслідок, необхідність, одиначне, особливе, причина, протилежність, протиріччя, сутність, форма, явище, якість.

Тема 12. Гносеологія: проблема пізнання світу

План теми:

1. Проблема пізнання у філософії. Суб'єкт і об'єкт пізнання.

2. Істина як процес і результат. Поняття практики.

3. Теорії пізнання в історії філософії.

4. Класифікація методів наукового пізнання

Пізнання як проблема філософії. Біологічні, психологічні і соціокультурні основи пізнавальних процесів. Індивідуальна пізнавальна діяльність: чуттєве і раціональне в пізнанні; логіка й інтуїція; особистісне знання і досвід; розуміння.

Пізнання в системі культури: місце пізнання в різних способах освоєння людиною світу – міфологічному, релігійному, містичному, практичному.

Проблема істини в філософії. Істина як відповідність пізнання і того, що пізнається. Об'єктивність істини. Конкретність істини. Діалектика процесу пізнання. Абсолютна та відносна істина. Критерії істини.

Етапи наукового дослідження: проблема, факт, гіпотеза, концепція, теорія, ідея. Динаміка наукового знання: класична наука – некласична наука – постнекласична наука.

Гуманізація науки. Етика і наука. Природничі і гуманітарні науки. Специфіка методології гуманітарного пізнання.

Література: 2, 5, 6, 7.

Ключові слова: абсолютна істина, агностицизм, відносна істина, інтуїція, раціоналізм, релятивізм, сенсуалізм, скептицизм, сприймання, уявлення, чуттєве пізнання.

Тема 13. Філософська антропологія

План теми:

1. Проблема людини у філософії. Основні світоглядні підходи до трактування поняття людина.

2. Антропосоціогенез. Основні концепції антропогенезу

3. Природні, соціальні та духовні виміри людського буття.

4. Проблема сенсу життя і самореалізації людини.

Специфіка і актуальність філософського розгляду проблеми людини. Феномен людини. Місце людини в світі. Природа, суттєвість, призначення людини. Проблема походження людини; людина як продукт природної і культурної еволюції.

Основні історичні типи філософських вчень про людину: космоцентризм, теоцентризм, соціоцентризм (культуроцентризм), антропоцентризм. Нове антропологічне філософствування.

Багатомірність людської природи: її біологічні, соціальні і духовні компоненти. Людина як живий організм; біологічні основи видових, групових і індивідуальних особливостей людини. Людина як продукт соціального життя. Нові культури: особистість людини, її свідомість і самосвідомість, потреби, інтереси, цінності. Проблема індивідуальної і соціальної свободи особи і прав людини. Духовність як сутнісна характеристика людини. Розглядаються поняття соціальна антропологія, культурна антропологія, політична антропологія, релігійна антропологія.

Література: 1, 2, 6, 7.

Ключові слова: філософська антропологія, антропосоціогенез, сенс життя, смерть, безсмертя, діяльність, природа, географічне середовище, геополітика, біосфера, ноосфера.

Тема 14. Соціальна філософія

План теми:

1. Предмет і особливості соціальної філософії.

2. Різноманітність поглядів на суспільство в історії філософії.

3. Основні концепції суспільних перетворень.

4. Соціальні закони.

Суспільство як підсистема об'єктивної дійсності. Основні підходи до розуміння суспільства: натуралістичні, соціо-психологічні. Діяльність як специфічний засіб існування соціального. Суспільні відносини, їх сутність та зміст. Суспільні закони, їх особливості і класифікація. Сфери суспільного життя (економічна, соціальна, духовна, політична). Поняття суспільної свідомості. Культура як специфічна соціальна реальність. Проблема єдності та багатоманітності всесвітньої історії. Проблема смислу і спрямованості історичного процесу. Об'єктивне і суб'єктивне в соціально-історичному процесі.

Література: 4, 5, 6, 10, 11.

Ключові слова: всесвітньо-історичний процес, громадянське суспільство, клас, людство, народність, нація, рід, сім'я, соціальна спільнота, суспільні відносини, суспільно-економічна формація, суспільство, форми суспільної свідомості, цивілізація.

Тема 15. Глобальні проблеми і ціннісні орієнтири сучасного суспільства

План теми:

1. Поняття «глобалізація». Основні концепції глобалізації.
2. Головні характеристики сучасного глобалізаційного суспільства.
3. Позитивні та негативні наслідки глобалізації. Глобальні проблеми.
4. Засадничі постулати глобалістики. Школи глобалістики.
5. Парадокси глобалістики.
6. Ціннісні орієнтації сучасного глобалізаційного суспільства.

Людство перед викликами глобальних проблем. Глобалізація процесів в сучасному світі. Походження глобальних проблем. Основні глобальні проблеми сучасності: проблеми ядерної безпеки, світового тероризму, екологічна криза, проблеми охорони здоров'я, необхідність ліквідації економічної нерівності, криза людської духовності та ін. Шляхи ліквідації глобальних проблем. Римський клуб.

Література: 4, 5, 6, 7.

Ключові слова: глобальні проблеми, екологічна криза, народонаселення, демографічний вибух, демографічна криза, економічна нерівність, криза духовності, ядерна безпека, світовий тероризм, Римський клуб.

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Програмні результати навчання	ПРН-03. Розуміти основні концепції, теоретичні та практичні проблеми в галузі природничих наук, що необхідні для аналізу і прийняття рішень в сфері екології, охорони довкілля та оптимального природокористування. ПРН-09. Демонструвати навички оцінювання непередбачуваних екологічних проблем і обдуманого вибору шляхів їх вирішення в транспортній галузі. ПРН-25. Зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства на основі розуміння місця предметної області у загальній системі знань, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя.

ОЦІНЮВАННЯ

Форми поточного та підсумкового контролю	Поточний контроль – 70 балів Проміжний контроль – 10 балів Підсумковий контроль – (іспит) – 20 балів
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ	

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (екзамен).
 Підсумкові бали = Загальна кількість балів (перед + Кількість балів за навчальної дисципліни підсумковим контролем) підсумковим контролем

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно («зараховано»)	A	«Відмінно» - теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконанні в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою.
80-89	Добре («зараховано»)	B	«Дуже добре» - теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконанні, якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального, робота з двома – трьома незначними помилками.
75-79		C	«Добре» - теоретичний зміст курсу освоєний цілком, практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконанні, якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками, робота з декількома незначними помилками, або з однією – двома значними помилками.
65-74	Задовільно («зараховано»)	D	«Задовільно» - теоретичний зміст курсу освоєний не повністю, але прогалини не носять істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань, містять помилки, робота з трьома значними помилками.
60-64		E	«Достатньо» - теоретичний зміст курсу освоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовані, частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконані, або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального, робота, що задовольняє мінімум критеріїв оцінки.
21-59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	«Умовно незадовільно» теоретичний зміст курсу освоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано, або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній

			роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота що потребує доробки
1-20		F	«Безумовно незадовільно» теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Адо П. Що таке антична філософія? – К.: Новий Акрополь, 2014. – 428 с.
2. Данильян О.Г. Філософія: підручник / О.Г. Данильян, О.П. Дзьобань. Харків: Право, 2015. 432 с.
3. Лузан А.О. Вступ до філософії. К.: Центр учбової літератури, 2013. 136 с.
4. Сошніков А.О. Історія філософії: навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей/А.О. Сошніков. Харків: Майдан, 2016. 162 с.
URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Soshnikov_Andrii/Istoriia_filosofii_navchalnyi_posibnyk_dlia_stud_entiv_vsikh_spetsialnostei.pdf?PHPSESSID=4fm2lhusu2o0h903qkuur4qf05
5. Філософія: підручник для студентів вищих навчальних закладів/ кол. авторів; за ред. Л.В. Губерського. Харків: Фоліо, 2013. 510 с.
6. Філософія [Електронний ресурс]: навчальний посібник/Ю.М. Вільчинський, Л.В. Северин-Мрачковська, О.Б. Гаєвська та ін. К.: КНЕУ, 2019. 368 с.
7. Філософія як історія філософії /За заг.ред. Ярощовця В.І. К.: Центр учбової літератури, 2010. С.110 – 196.
URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Bychko_Ada/Filosofii_ia_k_istoriia_filosofii.pdf
8. Фюрст М., Тринкс Ю. Філософія /Пер. з нім. В. Кебуладзе. Вид. друге. К.: Дух і Літера, 2019. С. 111 – 150.
9. Філософія: підручник / В.С. Бліхар, М.М. Цимбалюк, Н.В. Гайворонюк, В.В. Левкулич, Б.Б. Шандра, В.Ю. Свищо. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. С. 65 –105.
URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4251/1/Бліха%20Філософія%20підручник.pdf>
10. Ханстантінов В.О. Філософія: курс лекцій. Миколаїв: МНАУ, 2018. 149 с.

Додаткова

1. Актуальні проблеми філософії ХХ-ХХІ століть. Навчальний посібник/ І. В. Карівець, В. Л. Петрушенко, С. М. Повторєва, О. В. Онищук, О. В. Паньків, М. П. Скалецький, М. В. Сінельнікова, О. І. Стебельська, О. І. Ференц, О. Ю. Чурсінова. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2021. 240 с.
2. Дахній А. Нариси історії західної філософії ХІХ – ХХ ст. Львів: Львівський національний університет ім. Франка. 2021. 488 с.
3. Клаузевіц К. Природа війни. – К.: Віват, 2018. 416 с.
4. Сковорода Г. Байки харківські. К.: Terra incognita, 2018. 108 с.
5. Хамітов Н., Гармаш Л., Крилова С. Історія філософії: проблема людини та її меж. Вступ до філософської антропології як метаантропології. Навчальний посібник зі словником. 4-е видання перероблене та доповнене. К.: КНТ, 2016. 396 с.

13. Інформаційні ресурси

1. <https://www.filosof.com.ua/> – Інститут філософії ім. Г. Сковороди НАН України.
2. <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/> – Електронна бібліотека з філософії.